

AZ IDEGENFORGALOM KÖRNYEZETRE GYAKOROLT HATÁSA ÉS AZ EGYÉNI FELELŐSSÉG KÉRDÉSE

THE IMPACT OF TOURISM ON THE ENVIRONMENT AND INDIVIDUAL RESPONSIBILITY

Varga János ORCID: 0000-0002-7429-8458 *, Csiszárík-Kocsir Ágnes ORCID 0000-0001-5454-7843

¹ Üzleti Tudományok és Digitális Ismeretek Intézet, Keleti Károly Gazdasági Kar, Óbudai Egyetem,
Magyarország

² Közgazdaságtudományi, Pénzügyi és Számviteli Intézet, Keleti Károly Gazdasági Kar, Óbudai Egyetem,
Magyarország

<https://doi.org/10.47833/2025.1.ECO.003>

Kulcsszavak:

fenntarthatóság, turizmus,
környezetterhelés, tudatosság

Keywords:

sustainability, tourism,
environmental impact, awareness

Cikktörténet:

Beérkezett 2024. október 31.

Átdolgozva 2025. január 15.

Elfogadva 2025. január 20.

Összefoglalás

Számos kutatás bizonyítja, hogy a turizmus hagyományos formái gyakran hosszú távú negatív hatásokkal járnak a környezetre és a helyi közösségekre. A fenntartható turizmus koncepciója olyan stratégiákat foglal magában, amelyek lehetővé teszik az iparág fejlődését úgy, hogy minimalizálják a környezeti terhelést és támogatják a helyi közösségek jólétét. A versenyképesség szempontjából fontos megérteni, hogy a fenntartható gyakorlatok hogyan járulnak hozzá a turisztikai célpontok vonzerőjéhez és hosszú távú életképességéhez. A turizmus jelentős ökológiai lábnyommal jár, melynek következtében komoly környezetterhelést is okoz. A közlekedés, a szálláshelyek üzemeltetése és az idegenforgalmi tevékenységek mind hozzájárulnak az üvegházhatású gázok kibocsátásához és más környezeti problémákhoz. Ebben nem kizárólag a turisztikai szolgáltatást nyújtó szereplőknek, hanem maguknak a turistáknak is meghatározó szerepe van. A tanulmány arra kíván rámutatni, hogy a fenntarthatóság és a turizmus összefonódása elengedhetetlen az iparág jövőbeli sikere szempontjából. A fenntarthatóságból kiindulva rátér az egyén felelősségére, és rámutat, hogy az egyének a turizmuson keresztül milyen hatással lehetnek a környezetükre. A fenntarthatóság fontosságát és a turizmus környezetre gyakorolt hatását szakirodalmi áttekintéssel, míg az egyének felelősségét primer vizsgálatokkal kutatja.

Abstract

A large body of research demonstrates that traditional models of tourism often have long-term negative impacts on the environment and local communities. The concept of sustainable tourism involves strategies that allow the industry to develop while minimising environmental pressures and supporting the well-being of local communities. From a competitiveness perspective, it is important to understand how sustainable practices contribute to the attractiveness and long-term viability

* Kapcsolattartó szerző Email: varga.janos@kgk.uni-obuda.hu

of tourism destinations. Tourism has a significant ecological footprint, with consequent impacts on the environment. Transport, accommodation operations and tourism activities all contribute to greenhouse gas emissions and other environmental problems. Not only tourism service providers but also tourists themselves play a key role in this. Overall, the study shows that the interlinking of sustainability and tourism is essential for the future success of the industry. It takes sustainability as a starting point and looks at the responsibility of individuals and the impact they can have on their environment through tourism. It explores the importance of sustainability and the impact of tourism on the environment through a literature review, while the responsibility of individuals is explored through primary research.

1. Bevezetés

Az egyén felelőssége a fenntarthatóság kapcsán a turizmusnál is tetten érhető. A turizmus az egyik legdinamikusabb fejlődő iparág világszerte, évente sok millió ember kel útra egy turisztikai desztináció felkeresése érdekében. Világrekordot döntött az egy napon, egy időben a levegőben lévő utasszállító repülőgépek száma, míg rendkívül zsúfoltak az autópályák, leterheltek az európai főbb vasútvonalak, és valóban nagy a zsúfoltság a népszerű turisztikai gócpontokon. Bár a turizmus a GDP-hez és a gazdasági növekedéshez jelentős mértékben járul hozzá, mégis említést kell tenni a negatív hatásairól is. Ezek között jelenik meg a környezeti erőforrások túlzott használata vagy a levegőszennyezés emelkedő mértéke. Ezek visszaszorítása miatt lett fontos a fenntartható turizmus elősegítése, amely során megpróbáljuk minimalizálni a környezetre gyakorolt káros hatásokat. Az egyének felelősségvállalása ebben a folyamatban kulcsfontosságú, mivel minden turista hozzájárulhat a fenntarthatósági célok eléréséhez. Az egyének tudatos döntései – mint például a helyi termékek vásárlása, a közösségi közlekedés használata vagy a hulladék minimalizálása – közvetlenül befolyásolják a turizmus környezeti lábnyomát. A fenntarthatóság a turizmusban azt jelenti, hogy hosszú távon is megőrizzük azokat az erőforrásokat és értékeket, amelyek a turisztikai ágazat alapjául szolgálnak, miközben elősegítjük a turizmus folyamatos fejlődését és a helyi gazdaságok támogatását. A fenntartható turizmusra való törekvésben is központi szerepet kap a biodiverzitás megőrzése, a természeti kincsek megóvása, a szén-dioxid kibocsátás csökkentése vagy éppen a helyi közösségek életminőségének javítása. Az egyének szerepe ebben a folyamatban sem korlátozódik pusztán a fogyasztásra. A környezettudatosság növelésével vagy megfelelő képzésekkel elő lehetne segíteni, hogy az egyének is hozzájárulhassanak a fenntartható turizmushoz. Meg kell érteniük és látniuk kell a turizmus negatív hatásait, hogy felelősséget vállalhassanak utazásaikért a környezeti értékek megóvása érdekében. E tanulmány éppen azt helyezi a fókuszpontba, hogy egyéni szinten milyen hozzájárulásunk lehet a fenntarthatóság elősegítéséhez turisztikai megközelítésből. Több módon segíthetnénk fenntarthatóvá válni az ágazatot. A környezetbarát szállásoktól kezdve az ökoturizmus támogatásán és a helyi (zöldebb) termékek vagy szolgáltatások előnyben részesítése mellett a tömegközlekedés használata is sokat segíthetne a károk megelőzésében. Az lenne az alapvető cél, hogy ne csak a turisták vagy a vállalkozások számára legyen fenntartható a turizmus, hanem minden érintettnek, a helyi közösségek jólétéhez és életminőségéhez is hozzá kell járulnia. A tanulmány ezzel a kérdéssel foglalkozik kiemelten egy primer kutatás eredményeinek bemutatása mellett.

2. Szakirodalmi áttekintés

A fenntarthatóság gyakran a fogyasztással kerül összefüggésbe [1][2], és azt gondoljuk, hogy elegendő, ha tudatosabban vagy kevesebbet fogyasztunk [3][4]. Ugyanakkor ez mégsem csak erről szól. Az éghajlatváltozás egy olyan folyamat, amely a Föld kialakulása óta folyamatosan jelen

van. Ennek oka, hogy a bolygó állandóan változik, ami természetesen hatással van a klímára is. Az éghajlatváltozás hosszú távon jelentős változásokat hoz a hőmérséklet, a csapadék, a széljárás és a légköri viszonyok terén globális vagy regionális szinten egyaránt [5]. A klímaváltozás komoly veszélyeket hordoz és nagyobb félelmet kelt, mint a terrorizmus vagy a háborúk [6][7]. A változások természetes folyamatokból (ez lenne az ideális) vagy emberi tevékenységekből eredhetnek [8], mint például az üvegházhatású gázok kibocsátása, az iparosodás vagy a túlnépesedés [9][10]. Az emberi tevékenységek által kiváltott éghajlatváltozás egyre nagyobb figyelmet kap, mivel az elmúlt évtizedekben a népesség növekedése és az ipari társadalom bővülése jelentős környezeti terheket rótt a Földre [11]. Minél több ember él a bolygón, annál nagyobb igényeket kell kielégíteni, ami a Föld erőforrásainak felhasználásával jár [12]. Az éghajlatváltozás következményei jelentős hatással vannak az életkörülményeinkre és egészségünkre [13], a biodiverzításra és az időjárásra, amelyek komoly kihívásokat jelentenek a társadalmak és országok számára [14]. A globális felmelegedés, amely a fokozott üvegházhatás eredménye, a Föld felszíni hőmérsékletének tartós emelkedését jelenti [15]. Olyan tényezők, mint a fosszilis tüzelőanyagok égetése, az erdőirtás és az ipari tevékenységek, tovább fokozzák ezt a folyamatot. Ezek a tényezők még több hőt tartanak meg a légkörben, növelve az átlaghőmérsékletet. A következmények hosszú távon súlyosak lehetnek. A sarki jég olvadása és a tengerszint emelkedése számos területet tesz majd lakhatatlanná. Az időjárási mintázatok változása hőhullámokat és szárazságot okozhat, és hatással lesz a növény- és állatfajok életére. Számos faj eltűnhet, súlyos károkat okozva a biodiverzításban és a táplálékláncban. Az időjárási viszonyok megváltozása az emberek egészségére is kihat [16]. Fontos kérdés, hogy hogyan lehet mérsékelni a klímaváltozás hatásait. Az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése és olyan stratégiák bevezetése, amelyek megakadályozzák a további károkat, alapvető jelentőségűek [17]. A globális felmelegedés csökkentése érdekében hangsúlyt kell helyezni a megújuló energiaforrásokra, az energiahatékonyság javítására (például épületek esetében), az erdőültetésre, a biodiverzitás elősegítésére és a környezetbarát technológiák használatára [18][19]. Azok a projektek és beruházások, amelyek zöld célokat is teljesítenek, értékesebbé válnak [20]. A klímaváltozás mérséklésével a gazdaságok és társadalmak minimalizálhatják az éghajlatváltozás káros következményeit. Azonban az éghajlatváltozás már megkezdődött, így az eddigi változásokhoz alkalmazkodnunk kell. Bizonyos következmények már elkerülhetetlenek [21], de meg kell tanulnunk együtt élni velük és alkalmazkodni hozzájuk. Ez megmutatkozik például olyan infrastruktúra fejlesztésében, amely ellenáll a szélsőséges időjárásnak, vagy a vízgazdálkodás és mezőgazdaság terén alkalmazott gyakorlatokban, amelyek biztosítják az ellátás biztonságát [22]. Latouche szerint a modern világ problémája, hogy túlzottan ösztönzik az embereket a vásárlásra, még akkor is, ha nincs rá szükség [23]. Egyéni szinten is jelentős változásokat kell elérnünk, hiszen mindenki tehet valamit a fenntarthatóságért. Ahogyan a pénzügyi tudatosság fejlesztése is fontos és tanulható [24], a környezeti tudatosság növelésére is nagy hangsúlyt kell helyezni [25]. A kereskedelem, a termelés és a logisztika magas környezeti lábnyomot eredményez [26], így a fogyasztás észszerűsítése fontos lépés a környezet megóvása érdekében [27]. A fenntarthatóság iránti törekvések a turizmust is érintik. A fenntartható turizmus kifejezés már a 90-es években megjelent, mivel a turizmus jelentős természeti erőforrásokat használ fel [28][29]. A turizmus növeli az egyének ökológiai lábnyomát [30], és az iparágak komoly felelőssége van a zöld jövő és a környezeti értékek megóvása terén. Az idegenforgalom a világ GDP-jének 5%-át adja és a globális szén-dioxid kibocsátás 6%-a az utazással kapcsolatos tevékenységekből származik. A turizmus kedvezőtlen hatásai a talajra, az óceánokra és más természeti erőforrásokra is jelentkeznek. A közösségi média és az internet elterjedése pedig fokozta az ellenőrizetlen turizmus negatív hatásait [31].

3. Anyag és módszer

A jelen tanulmányunkban egy olyan komplex, több témát vizsgáló kérdőív segítségével történő kutatás részeredményeit kívánjuk bemutatni, mely a jelenkor kihívásai mellett az egyéni környezettudatosság szintjének mérésre is vállalkozik, különös tekintettel a turizmusra. A kutatás 2024 tavaszán zajlott le, és összesen 1376 értékelhető kérdőív alapján vonjuk le a

következtetéseinket. A kérdőíves kutatást megelőzte egy mélyinterjú kutatás is, amelynek során a kérdőív főbb témaköreiben kérdeztük meg a témában jártas szakembereket. A tanulmányban bemutatott kérdések kapcsán arról beszélgettünk kutatókkal, turizmusban jártas szakértőkkel, hogy melyek lehetnek azok a szereplők, akik a leginkább nyomot hagynak a környezeten. Így a két leginkább mérvadó szereplőnek a szállodákat és a szállító cégeket hozták ki az interjú során megkérdezett alanyok. Ezen kívül kíváncsiak voltunk arra is, hogy hogyan látják a turizmus környezetre gyakorolt hatását a válaszadók, a közlekedéssel, mint kapcsolódó iparággal összevetve. A megkérdezés online formában történt. A válaszadók a négy vizsgált fogalom tekintetében egy négy fokozatú Likert skála segítségével minősíthették a hatásokat, ahol a négyes érték a legnagyobb hatást, az egyes érték pedig a legkisebb hatást jelentette. A mintában szereplő válaszadók nemek, iskolai végzettség, valamint generációs hovatartozás szerinti összetételét az 1. táblázat mutatja:

1. táblázat: A minta összetétele Forrás: saját kutatás, 2024, N = 1376)

		Gyakoriság	Százalék
A válaszadók neme	Férfi	768	55,8
	Nő	608	44,2
A válaszadók iskolai végzettsége	Alapfok (8 általános)	161	11,7
	Középfok (szakiskola, szakközépiskola, gimnázium)	710	51,6
	Felsőfok - BSc. (főiskola)	327	23,8
	Felsőfok - MSc. (egyetem)	178	12,9
A válaszadók generációs hovatartozása	BB generáció (1940 - 1964)	94	6,8
	X generáció (1965-1979)	247	18,0
	Y generáció (1980 - 1994)	305	22,2
	Z generáció (1995 - 2007)	654	47,5
	Alfa generáció (2008-)	76	5,5

4. Eredmények

A mélyebb elemzés elkezdése előtt elsőként az alapstatisztikák segítségével kívánjuk bemutatni a négy érintett terület válaszadók általi megítélését. Megállapítható, hogy minden átlagérték a hármas szinthez közelít, ami azt jelenti, hogy a válaszadók nagy mértékű hatást vélnek felfedezni a szállító cégek, a szállodák, a közlekedés, valamint a turizmus, mint iparág környezetre gyakorolt hatása között. A legnagyobb hatást a közlekedésnek, valamint ehhez szorosan kapcsolódva a szállító cégeknek tudják be. A turizmus, valamint a szállodák környezetre gyakorolt hatását kicsit alacsonyabb értéken jellemezték a válaszadók. A szórások tekintetében nagyjából egy szinten mozgott minden tényező megítélése (2. táblázat).

2. táblázat: A vizsgált területekre adott válaszok átlaga és szórása (Forrás: saját kutatás, 2024, N = 1376)

	Átlag	Szórás
turizmus	2,74	1,18
közlekedés	2,88	1,20
szállodák	2,59	1,19
szállító cégek	2,77	1,23

Első lépésként arra voltunk kíváncsiak, hogy a válaszadók neme mennyire befolyásolja azt, hogy hogyan látják a felsorolt tényezők környezetre gyakorolt hatását. Vizsgálatunkat varianciaanalízis segítségével végeztük el. Az ANOVA táblák esetében minden esetben a „Total” érték 1375-öt mutat, ami oka az, hogy az ANOVA és a leíró statisztikák eltérő módon csoportosíthatják az

adatokat, ami kis eltéréseket okozhat az elemszámokban. A vizsgálat 1376 válaszadó véleményét mutatja be, és ugyanazon vizsgálat két táblája kerül egymás után páronként bemutatásra a dolgozatban. Abban az esetben véltünk felfedezni összefüggést a válaszadók neme, valamint a felsorolt tényezők között, hogyha szignifikancia szinte 5% alatti értéket mutatott. A 3. táblázatból az látható, hogy mindösszesen egyetlen esetben találtunk érdemi összefüggést a felsorolt tényező környezetre gyakorolt hatása, valamint a válaszadók neme tekintetében. A szállító cégek esetében volt a szignifikancia értéke 5% alatti, míg a további tényezőknél nem tapasztaltunk hatást a tényezők megítélése, valamint a válaszadók neme között.

3. táblázat: A vizsgált területek megítélésének összefüggése a válaszadók nemével (Forrás: saját kutatás, varianciaanalízis, egyutas ANOVA, 2024, N = 1376)

		Négyzetek összege	Szabadság- fok	Négyzet középérték	F	Sig.
turizmus	Csoportok között	4,504	1	4,504	3,259	0,071
	Csoportokon belül	1898,961	1374	1,382		
	Total	1903,464	1375			
közlekedés	Csoportok között	5,095	1	5,095	3,532	0,060
	Csoportokon belül	1981,832	1374	1,442		
	Total	1986,927	1375			
szállodák	Csoportok között	3,164	1	3,164	2,237	0,135
	Csoportokon belül	1943,481	1374	1,414		
	Total	1946,645	1375			
szállító cégek	Csoportok között	7,581	1	7,581	5,062	0,025
	Csoportokon belül	2057,598	1374	1,498		
	Total	2065,180	1375			

A varianciaanalízis leíró táblájából (4. táblázat) a lenti táblázatban be kívánjuk mutatni az egyes szegmensek által adott átlagértékeket a tényezők kapcsán. A nemek szerinti válaszok alapján az látható, hogy a nők minden esetben sokkal magasabb átlagértékkel illették a négy vizsgált faktort a környezetre gyakorolt hatás szempontjából, mint a férfiak. Ez alapján kimondhatjuk, hogy a mintába bevont női válaszadók sokkal érzékenyebbek a környezet vonatkozásában, és jobban érzékelik a felsorolt faktorok környezetre gyakorolt hatását a turizmushoz kapcsolódóan (4.táblázat).

4. táblázat: A vizsgált területek megítélése a válaszadók neme szerint képzett csoportokban (Forrás: saját kutatás, 2024, N = 1376)

		N	Átlag	Szórás
turizmus	Férfi	768	2,694	1,226
	Nő	608	2,809	1,109
	Total	1376	2,745	1,177
közlekedés	Férfi	768	2,828	1,217
	Nő	608	2,951	1,181
	Total	1376	2,882	1,202
szállodák	Férfi	768	2,548	1,242
	Nő	608	2,645	1,120
	Total	1376	2,591	1,190
szállító cégek	Férfi	768	2,699	1,256
	Nő	608	2,849	1,182
	Total	1376	2,765	1,226

A továbbiakban ugyanúgy varianciaanalízis segítségével azt is megvizsgáltuk, hogy a válaszadók iskolai végzettsége milyen hatással bír a négy tényező megítélésére. Azt látjuk, hogy a szignifikancia értéke alapján minden egyes tényezőt befolyásol az, hogy a válaszadók milyen iskolai végzettséggel rendelkeznek, mivel minden esetben 5% alatti szignifikancia értéket tapasztaltunk (5. táblázat).

5. táblázat: A vizsgált területek megítélésének összefüggése a válaszadók nemével (Forrás: saját kutatás, varianciaanalízis, egyutas ANOVA, 2024, N = 1376)

		Négyzetek összege	Szabadságfok	Négyzet középérték	F	Sig.
turizmus	Csoportok között	58,552	3	19,517	14,514	0,000
	Csoportokon belül	1844,913	1372	1,345		
	Total	1903,464	1375			
közlekedés	Csoportok között	75,911	3	25,304	18,167	0,000
	Csoportokon belül	1911,016	1372	1,393		
	Total	1986,927	1375			
szállodák	Csoportok között	50,646	3	16,882	12,216	0,000
	Csoportokon belül	1895,999	1372	1,382		
	Total	1946,645	1375			
szállító cégek	Csoportok között	73,138	3	24,379	16,791	0,000
	Csoportokon belül	1992,041	1372	1,452		
	Total	2065,180	1375			

A turizmus környezetre gyakorolt hatása kapcsán megállapítható, hogy a leginkább kiemelhető csoport a felsőfokú alapvégzettséggel rendelkező válaszadók csoportja (6. táblázat). Ők értékelték a legmagasabbra a turizmus környezetre gyakorolt hatását, és őket szorosán a középfokú végzettségűek csoportja követte. A közlekedés környezetterhelését ismét a felsőfokú alapvégzettséggel rendelkező válaszadók értékelték a legmagasabbra, utánuk ismét a középfokú végzettségű válaszadók következtek, alig elmaradva az általuk adott átlagos értékeléssel. A szállodák környezetre gyakorolt hatásánál azonban az látható, hogy itt a legnagyobb értéket a középfokú végzettségű válaszadók adták, és csak utána következtek a felsőfokú alapvégzettséggel rendelkező válaszadók. A szállító cégek tekintetében pedig ismét az első két tényezőnél tapasztalt sorrendet látjuk, a leginkább tudatosok a környezetre gyakorolt hatás szempontjából a felsőfokú alapvégzettséggel bírók, és őket követik a középfokú végzettségű válaszadók. Mindebből az következik, hogy a felsőfokú végzettséggel bíró válaszadók egyértelműen magasra teszik minden terület felelősségét a környezetkárosítás szempontjából, és őket szinte azonos arányban a középfokú végzettségűek követik. Ebből arra következtettünk, hogy az első körbe tartozó fiatalabb generációk inkább környezettudatosok, és érzékenyek a környezeti hatásokra, szemben az alacsony végzettséggel, vagy akár a felsőfokú mester végzettsége rendelkező válaszadókkal.

6. táblázat: A vizsgált területek megítélése a válaszadók generációs iskolai végzettsége szerint képzett csoportokban (Forrás: saját kutatás, 2024, N = 1376)

		N	Átlag	Szórás
turizmus	Alapfok	161	2,199	1,327
	Középfok	710	2,831	1,099
	Felsőfok - BSc.	327	2,862	1,150
	Felsőfok - MSc.	178	2,680	1,250
	Total	1376	2,745	1,177
közlekedés	Alapfok	161	2,255	1,429
	Középfok	710	2,986	1,115
	Felsőfok - BSc.	327	2,997	1,081
	Felsőfok - MSc.	178	2,826	1,348
	Total	1376	2,882	1,202
szállodák	Alapfok	161	2,224	1,299
	Középfok	710	2,706	1,121
	Felsőfok - BSc.	327	2,688	1,138
	Felsőfok - MSc.	178	2,287	1,328
	Total	1376	2,591	1,190
szállító cégek	Alapfok	161	2,155	1,287
	Középfok	710	2,855	1,167
	Felsőfok - BSc.	327	2,908	1,153
	Felsőfok - MSc.	178	2,697	1,360
	Total	1376	2,765	1,226

Végül de nem utolsósorban szintén varianciaanalízis segítségével azt vizsgáltuk, hogy a válaszadók életkora, generációs hovatartozás amekkora hatást gyakorol az egyes tényezők minősítésére (7. táblázat). Azt tapasztaltuk, hogy itt is minden egyes tényező tekintetében egyértelműen kimutatható a kapcsolat a szignifikancia értékek alapján.

7. táblázat: A vizsgált területek megítélésének összefüggése a válaszadók nemével (Forrás: saját kutatás, varianciaanalízis, egyutas ANOVA, 2024, N = 1376)

		Négyzetek összege	Szabadságfok	Négyzet középérték	F	Sig.
turizmus	Csoportok között	91,348	4	22,837	17,278	0,000
	Csoportokon belül	1812,117	1371	1,322		
	Total	1903,464	1375			
közlekedés	Csoportok között	94,764	4	23,691	17,166	0,000
	Csoportokon belül	1892,163	1371	1,380		
	Total	1986,927	1375			
szállodák	Csoportok között	80,917	4	20,229	14,865	0,000
	Csoportokon belül	1865,727	1371	1,361		
	Total	1946,645	1375			
szállító cégek	Csoportok között	67,395	4	16,849	11,563	0,000
	Csoportokon belül	1997,785	1371	1,457		
	Total	2065,180	1375			

A továbbiakban az egyes generációk véleményét kívánjuk bemutatni az átlagértékek és a szórások tekintetében. Az látható, hogy szorosan kapcsolódva az előző táblához, a Z generáció volt az, amelyik a legmagasabb értéket adta minden egyes tényezőnek. Mindebből az látszik, hogy ők értékelték a legérzékenyebben a környezetre gyakorolt hatásokat. A sorrendben a Z generáció szigorú értékelését egy kivétellel az X generáció által adott átlagértékek követték (mindösszesen a turizmus esetében volt magasabb az Y generáció által adott érték). Ebből az látható, hogy a Z generáció fiataljai, akiket sokszor „always online” generációnak neveznek, sokkal érzékenyebbek a környezeti kérdésekre, és fontosnak tartják a környezetvédelem témájával való foglalkozást. Ezen eredmények teljes mértékben összefüggésben vannak az előző, iskolai végzettség szerint mutatott táblázattal.

7. táblázat: A vizsgált területek megítélése a válaszadók generációs hovatartozása szerint képzett csoportokban (Forrás: saját kutatás, 2024, N = 1376)

		N	Átlag	Szórás
turizmus	BB generáció	94	2,266	1,254
	X generáció	247	2,623	1,169
	Y generáció	305	2,852	1,122
	Z generáció	654	2,901	1,109
	Alfa generáció	76	1,961	1,390
	Total	1376	2,745	1,177
közlekedés	BB generáció	94	2,447	1,388
	X generáció	247	2,834	1,246
	Y generáció	305	2,813	1,124
	Z generáció	654	3,087	1,099
	Alfa generáció	76	2,092	1,453
	Total	1376	2,882	1,202
szállodák	BB generáció	94	2,053	1,315
	X generáció	247	2,603	1,218
	Y generáció	305	2,548	1,138
	Z generáció	654	2,761	1,113
	Alfa generáció	76	1,921	1,354
	Total	1376	2,591	1,190
szállító cégek	BB generáció	94	2,415	1,363
	X generáció	247	2,757	1,219
	Y generáció	305	2,731	1,203
	Z generáció	654	2,919	1,161
	Alfa generáció	76	2,039	1,361
	Total	1376	2,765	1,226

Összegzés

Összességében a kutatás eredményeiből az látható, hogy a válaszadók igen magas értékkel jellemezték a turizmushoz közvetlenül kapcsolódó területek felelősségét a környezet romlásában. A szállodák és a szállító cégek környezetre gyakorolt hatását kimagaslóan értékelik, amit az átlag értékek és megerősítenek. A turizmus, valamint a közlekedés, mint terület magas átlagértéket kapott, azaz ezen területek felelőssége a környezet pusztulásában a válaszadók megítélése alapján egyértelműen bizonyítható. Az is látható, hogy az iskolai végzettség jelentős hatást gyakorol az egyes tényezők megítélésére. Az alapfokú végzettséggel bíró válaszadók adták a legalacsonyabb értéket az egyes elemekre, a felsőfokú végzettséggel, alapidiplomával bíró válaszadók pedig a legmagasabbat. Meglepő módon a felsőfokú mesterdiplomával rendelkező

válaszadók viszont nem reagáltak ilyen érzékenyen a tényezők környezeti befolyására. Generációk szempontjából is bebizonyosodott az, hogy a Z generáció, másnéven az „always online” generáció a legérzékenyebb a környezeti kérdésekre. Jelen esetben meglepő módon az látható, hogy az alfa generáció igen kevésbé foglalkozik ezen területek hatásával, ami annak tudható be, hogy az alfa generációnak még nincs olyan élénk kapcsolata a turizmussal, mint az összes többi generációnak. A BB generáció, azaz a legidősebbek egyértelműen mutatták, hogy nem érzékenyek a környezeti kérdésekre, hiszen ők adták az alfa generációhoz hasonlóan a legalacsonyabb értékeket. Mindebből az látszódik, hogy fontos a témával foglalkozni, és megnyerni azokat a fiatal generációkat, akik minden fajta döntésüket a lehető legtöbb információ alapján hozzák meg. Ezen generációk edukálása mindenképpen fontos annak érdekében, hogy az élet minden területén, de kifejezetten a turizmussal, utazással kapcsolatos döntések tekintetében környezet tudatos döntéseket hozzanak. Fontos az, hogy a fiatal generációk értsék és igényeljék az egyes szereplők környezet tudatosságát, mivel az utazással kapcsolatos döntéseik során igenis fontosak már a zöld szempontok. Mindezen tényezőket érdemes a szektorok szereplőinek is figyelembe venni, hiszen ez alapvető döntési szempont lesz a jövőbeli működés, és siker tekintetében.

Irodalomjegyzék

- [1.] Radácsi, L. : Fenntartható és felelős vállalat, Saldo Kiadó, 2021.
- [2.] Tseng, M.L., Tan, K.H., Geng, Y., Govindan, K. : Sustainable consumption and production in emerging markets, *International Journal of Production Economics*, 2016, Vol. 181, pp. 257-261.
- [3.] Harjoto, M.A., Kownatzki, C., Alderman, J., Lee, R. : Sustainable consumption and production, climate change and firm performance, *Journal of Impact and ESG Investing*, Winter 2021, Vol. 2, No. 2, pp. 8-34.
- [4.] Wang, C., Ghadimi, P., Lim, M., Tseng, M.L. : A literature review of sustainable consumption and production: A comparative analysis in developed and developing economies, *Journal of Cleaner Production*, 2019, Vol. 206, pp. 741-754.
- [5.] Kakaki, S. : Climate change: its causes, effects and control, *Journal of Educational and Social Research*, 2013, Vol. 3, No. 10, p. 73, Dec. 2013.
- [6.] Benedek, A., Rokicki, T., & Szeberényi, A. : Bibliometric Evaluation of Energy Efficiency in Agriculture, *Energies*, 2024, Vol. 16, No. 16, 5942. <https://doi.org/10.3390/en16165942>
- [7.] Fletcher, J., Higham, J., Longnecker, N. : Climate change risk perception in the USA and alignment with sustainable travel behaviours, *PLOS ONE*, 2021, Vol. 16, No. 2, e0244545. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0244545>
- [8.] Burger, M., Wentz, J., & Horton, R. : The law and science of climate change attribution, *Columbia Journal of Environmental Law*, 2020, Vol. 45, No. 1. <https://doi.org/10.7916/cjel.v45i1.4730>
- [9.] Bozsik, N., Szeberényi, A., & Bozsik, N. : Examination of the Hungarian Electricity Industry Structure with Special Regard to Renewables, *Energies*, 2024, Vol. 16, No. 9, 3826. <https://doi.org/10.3390/en16093826>
- [10.] Mareček-Kolibiský, M., Janík, S., Míkva, M., Szabó, P., Czifra, Gy. : Human-Machine Co-Working for Socially Sustainable Manufacturing in Industry 4.0, *Acta Polytechnica Hungarica*, 2024, Vol. 21, No. 2, pp. 33-53.
- [11.] Naseem, S., Mohsin, M., Zhao, X. : The Influence of Land Utilization and Urbanization on Environmental Decay in G-20 Countries: Novel Implications for Sustainable Urban Growth, *Acta Polytechnica Hungarica*, 2023, Vol. 20, No. 10, pp. 53-72.
- [12.] Szeberényi, A., Fűrész, Á., Rokicki, T. : Renewable Energy in Hungary: Awareness, Challenges, and Opportunities, In: Belak, Jernej; Nedelko, Zlatko (szerk.) 8th FEB International Scientific Conference: Challenges in the Turbulent Economic Environment and Organizations' Sustainable Development, University of Maribor Press, 2024, pp. 509-518. <https://doi.org/10.18690/um.epf.5.2024>
- [13.] Butler, C.D. : Climate change, health and existential risks to civilization: a comprehensive review (1989-2013), *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2018, Vol. 15, No. 10, 2266. <https://doi.org/10.3390/ijerph15102266>
- [14.] Nerini, F.F., Sovacool, B., Hughes, N., Cozzi, L., Cosgrave, E., Howells, M. : Connecting climate action with other sustainable development goals, *Nature Sustainability*, 2019, Vol. 2, pp. 674–680. <https://doi.org/10.1038/s41893-019-0334-y>
- [15.] Munasinghe, M. : Exploring the linkages between climate change and sustainable development: A challenge for transdisciplinary research, *Conservation Ecology*, 2001, Vol. 5, No. 1, p. 14.
- [16.] Haines, A., Patz, J.A. : Health effects of climate change, *JAMA*, 2004, Vol. 291, No. 1, pp. 99-103. <https://doi.org/10.1001/jama.291.1.99>
- [17.] Fox, M., Zuidema, C., Bauman, B., Burke, T., Sheehan, M. : Integrating public health into climate change policy and planning: state of practice update, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2019, Vol. 16, No. 18. <https://doi.org/10.3390/ijerph16183232>
- [18.] Bongaarts, J. : Development: slow down population growth, *Nature*, 2016, Vol. 530, pp. 409-412.

- [19.] Hernandez, R.R., Jordaan, S.M., Kaldunski, B., Kumar, N. : Aligning climate change and sustainable development goals with an innovation systems roadmap for renewable power, *Frontiers in Sustainability*, 2020. <https://doi.org/10.3389/frsus.2020.583090>
- [20.] Chikán, A., Csutora, M., Czakó, E., Demeter, K., Harangozó, G., Hoffmann, K., Kazainé Ónodi, A., Kolos, K., Losonci, D., Móricz, P., Stocker, M., Tóbiás, D., Wimmer, Á. : A 4. ipari forradalom küszöbén. Gyorsjelentés a 2019. évi kérdőíves felmérés eredményeiről, Budapesti Corvinus Egyetem, 2019.
- [21.] Tol, R.S.J. : The economic effects of climate change, *Journal of Economic Perspectives*, 2009, Vol. 23, No. 2, pp. 29-51.
- [22.] Malhi, Y., Janet, F., Nathalie, S., Martin, S., Monica G.T., Christopher B.F., Knowlton, N. : Climate change and ecosystems: threats, opportunities and solutions, The Royal Society Publishing, 2020.
- [23.] Latouche, S. : A nemnövekedés diszkrét bája, Savaria University Press, 2011.
- [24.] Harangozó, G. : Gazdasági és pénzügyi nevelés, In: Kormos J., Pálvölgyi F. (szerk.), A köznevelés céljai és fejlesztési területe: a Nemzeti Alaptanterv szemléletének tükrében, *Pedagógiai Tanulmányok*, 2015, p. 276.
- [25.] Lengyel, A., Szőke, Sz., Kovács, S., Dávid, L.D., Bácsné Bába, É., Müller, A.: Assessing the essential pre-conditions of an authentic sustainability curriculum. *International Journal Of Sustainability In Higher Education* 20 : 2 pp. 309-340. 2019, <https://doi.org/10.1108/IJSHE-09-2018-0150>
- [26.] Harangozó, G. : Mitől zöld egy vállalat-avagy mit is jelent a jó környezeti teljesítmény, *Vezetéstudomány-Budapest Management Review*, 2008, Vol. 39, No. 1, pp. 27-36.
- [27.] Radácsi, L., Szigeti, C. : The Illusion of the Holy Grail of Decoupling: Are There Countries with Relatively High SDGI and Moderately Low Ecological Footprint?, *Environmental and Sustainability Indicators*, 2024, Vol. 22, 100379. <https://doi.org/10.1016/j.indic.2024.100379>
- [28.] Alonso-Muñoz, S., Torrejón-Ramos, M., Medina-Salgado, M.-S., González-Sánchez, R. : Sustainability as a building block for tourism – future research: *Tourism Agenda 2030*, *Tourism Review*, 2023, Vol. 78, No. 2, pp. 461-474. <https://doi.org/10.1108/TR-12-2021-0568>
- [29.] Dávid, L., Vargáné, Cs., K., Kovács, Gy., Vasa L. : *Turizmusökológia: zöldülő turizmus-fenntartható turizmusfejlesztés*, Szaktudás Kiadó, 2012.
- [30.] Szigeti, C., Bódis, G., Kulcsár, N., Tevely, T., Behringer, Zs. : Travel footprint, or how responsibly and sustainably do professionals creating and providing travel experiences behave?, *Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek*, 2024, Vol. XXI, No. 2. <https://doi.org/10.32976/stratfuz.2024.20>
- [31.] Agarwal, R., Mehrota, A., Mishra, A., Rana, N.P., Nunkoo, R., Cho, M. : Four decades of sustainable tourism research: Trends and future research directions, *International Journal of Tourism Research*, 2024, Vol. 26, No. 2, March 28, 2024.